

Особливості та напрями укладання нормативних вимог із фізичного виховання для студентів ВНЗ України*Луцький національний технічний університет (м. Луцьк);
Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)*

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Важливою складовою частиною системи фізичного виховання є програмно-нормативні основи фізичного виховання з науково обґрунтованим переліком відповідних норм і вимог, які б забезпечували індивідуальне й диференційоване вдосконалення людей з урахуванням їхньої фізичної підготовленості, морфо-функціонального статусу та показників здоров'я.

Водночас в Україні, незважаючи на важливість проблеми, немає науково обґрунтованих нормативних вимог із фізичного виховання, які б відповідали контингенту не тільки за віковими ознаками, а й за рівнем його фізичного стану.

Традиційно в Україні нормативне забезпечення фізичного виховання в навчальних закладах завжди було обов'язковим для всіх. Але сьогодні такий підхід не відповідає вимогам часу. Провідні спеціалісти в галузі фізичної культури починають говорити про те, що нормативні основи системи фізичного виховання повинні бути доступні кожному та конкретизуватися стосовно до особливостей контингенту (вік, стать, рівень підготовленості, стан здоров'я) й умов основної діяльності учасників фізкультурного руху (навчання, праця на виробництві, служба в армії), а також забезпечувати можливість послідовного оволодіння життєво важливими рухами та виховання фізичних якостей [1; 2; 3].

Завдання дослідження – проаналізувати зміст, структуру, спрямованість нормативного забезпечення з фізичного виховання для студентів вищих навчальних закладів України впродовж ХХ ст.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У ВНЗ України за період існування Радянського Союзу та за період її незалежності діяло близько 30 нормативних документів, які мали загальнодержавний, обов'язковий для всіх навчальних закладів характер (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік документів нормативного забезпечення фізичного виховання студентів, які діяли в Україні впродовж ХХ ст.

№ з/п	Документи нормативного забезпечення	Рік, автори	Примітка
1	Готовий до праці та оборони	1931	Харків
2	Значок фізкультурника "Готов к труду и обороне"*	1932	Москва
3	Підготовка до здавання норм на значок "Готовий до праці та оборони"	1932 П. В. Ратов	Харків
4	Значок "ГТО в массы"*	1932	Новосибирск
5	Що таке значок "Готовий до праці та оборони"	1932	Маріуполь
6	Готовий до праці та оборони (збірка методматеріалів)	1933 В. А. Блях	Харків
7	Другий ступінь ГПО	1933	Харків
8	Нормы ГТО 1-й и 2-й ступени*	1935	Київ
9	Комплекс ГПО I ступеня	1935	Київ
10	Комплекс ГПО I ступеня	1936	Київ
11	Нормы "Готовий до праці й оборони" (ГПО)	1937	Київ
12	Всесоюзный физкультурный комплекс "Готов к труду и обороне СССР"*	1940	Симферполь

Закінчення таблиці 1

13	Физкультурное движение в СССР (сборник документов)*	1940 Г. А. Евсеев	Харьков
14	Фізкультурний рух в СРСР	1941 Л. Осіпов	Київ
15	Всесоюзный физкультурный комплекс "Готов к труду и обороне СССР"*	1941	Рига
16	Всесоюзный физкультурный комплекс "Готов к труду и обороне СССР"*	1945	
17	Всесоюзный физкультурный комплекс "Готов к труду и обороне СССР"*	1948	Київ
18	Всесоюзный физкультурный комплекс "Готов к труду и обороне СССР"*	1949	Москва
19	Беседы о новом комплексе ГТО высокие ступени*	1972	
20	Всесоюзный физкультурный комплекс "Готов к труду и обороне СССР"*	1973	Москва
21	Всесоюзный физкультурный комплекс "Готов к труду и обороне СССР"*	1974	Москва
22	Комплекс ГТО IV ступень – физическое совершенство*	1977	Москва
23	Всесоюзный физкультурный комплекс "Готов к труду и обороне СССР"*	1978	Москва
24	Всесоюзный физкультурный комплекс "Готов к труду и обороне СССР"*	1981	Москва
25	Всесоюзный физкультурный комплекс "Готов к труду и обороне СССР"*	1982	Москва
26	Готуйся до праці та оборони СРСР	1985	
27	Ступень "Физическое совершенство" (мужчины 18–39 лет)*	1987	Москва
28	Готовся к труду и обороне СССР*	1989 А. П. Волошин	Київ
29	Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України	1996	Київ

* – назви документів подано мовою оригіналу

Аналіз названих вище документів нормативного забезпечення фізичного виховання дав підставу для історико-порівняльної характеристики тенденцій у їх складанні та структурах (зміст, форми роботи, контрольні нормативи). Відповідно до змісту проаналізованих документів нормативного забезпечення фізичного виховання виділено чотири періоди їх розвитку:

- I (20–30-ті роки) – період формування й утвердження нормативних засад фізичного виховання;
- II (кінець 40-х – 60-ті роки) – воєнний і післявоєнний періоди;
- III (кінець 70-х – 80-ті роки);
- IV (90-ті роки – до сьогодні) – пострадянський період.

У різні історичні періоди нормативне забезпечення фізичного виховання мало різну спрямованість. Так, у 20–30-ті роки ХХ ст. воно мало виражену військову спрямованість. У 40–60-ті роки відбувається поглиблення військової спрямованості комплексу ГПО. У 70–80-ті роки поряд із військовою нормативне забезпечення починає набувати спортивної спрямованості, уперше наголошується на проблемі покращення здоров'я населення та виділяються оздоровчі завдання. У 90-х рр. нормативне забезпечення фізичного виховання має всі риси спортивної спрямованості. Сьогодні нормативне забезпечення, на думку багатьох фахівців із фізичного виховання, а також за результатами аналізу повинно було б мати оздоровчу спрямованість.

Цікавим буде, напевно, продемонструвати зміни в кількісних параметрах нормативних вимог. Спостерігаються чіткі еволюційні зміни постійного їх зростання. Ми наведемо тільки один приклад – норматив підтягування (який, з одного боку, характеризував військово-прикладну спрямованість фізичного виховання, а з іншого – силову підготовку юнаків).

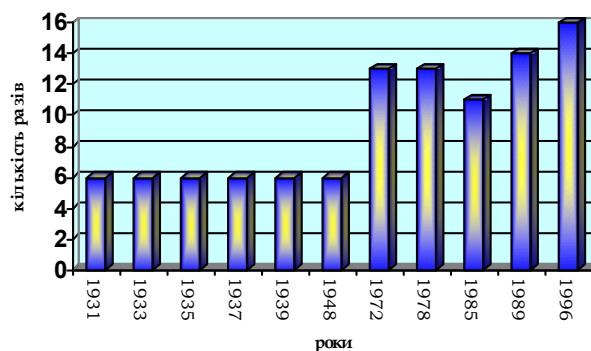

Рис 1. Динаміка змін кількісних параметрів нормативу "Підтягування" в документах нормативного забезпечення фізичного виховання для студентів (1931–2010 рр.)

Характерні тенденції зберігають й інші контрольні вправи і для юнаків, і для дівчат.

За результатами історико-порівняльного аналізу видно, що структура документів із нормативного забезпечення фізичного виховання постійно вдосконалювалась і мала таку структуру: практичні, теоретичні іспити, детальні інструкції із проведення іспитів, таблиці норм і вимог, обов'язки, права й пільги осіб, котрі отримали значок, умови позбавлення значка, обов'язковий комплекс вправ для виконання ранкової гімнастики.

Зміст нормативних вимог повинен реалізуватися за допомогою двох взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних компонентів: обов'язкового й за вибором.

Висновки. Аналіз документів нормативного забезпечення фізичного виховання студентів дав підставу виділити чотири періоди їх розвитку, зумовлених соціально-історичними, військово-політичними, економічними, загальноосвітніми та культурними умовами відповідного часового відтинку історії. Це, зокрема, такі періоди: 20–30-ті роки; 40–60-ті роки; 70–80-ті роки ХХ ст. й сучасний пострадянський період. Кожен із них мав свої характерні особливості, пов'язані зі стратегічними державними завданнями, які ставилися загалом перед галуззю фізичної культури. Так, у 20–30-х роках ХХ ст. воно мало виражену військову спрямованість. У 40–60-х роках відбувається поглиблення військової спрямованості комплексу ГПО. У 70–80-х роках поряд із військовою спрямованістю нормативне забезпечення починає набувати спортивної спрямованості, уперше наголошується на проблемі покращення здоров'я населення та виділяються оздоровчі завдання. У 90-х роках нормативне забезпечення фізичного виховання має всі риси спортивної спрямованості. Сьогодні характеризується відсутністю нормативних документів, які б регламентували роботу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Аналіз нормативного забезпечення фізичного виховання студентів протягом тривалого історичного періоду засвідчує їх еволюційний розвиток, відносну стабільність змісту та помітну різницю в структурі, спрямованості й кількісних параметрах нормативних вимог.

Нормативні основи системи фізичного виховання мають бути доступні кожному та конкретизуватися стосовно до особливостей контингенту (вік, стать, рівень підготовленості, стан здоров'я) й умов основної діяльності учасників фізкультурного руху (навчання, праця на виробництві, служба в армії), а також забезпечувати можливість послідовного оволодіння життєво важливими рухами та виховання фізичних якостей. Сьогодні нормативне забезпечення, на думку багатьох фахівців із фізичного виховання, а також за результатами аналізу повинно було б мати оздоровчу спрямованість.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі сучасного стану нормативного забезпечення фізичного виховання студентів.

Список використаної літератури

1. Канишевський С. М. Науково-методичні та організаційні основи фізичного самовдосконалення студентства / Канишевський С. М. – К. : ІЗМН, 1999. – 70 с.
2. Козіброцький С. П. Програмно-нормативні основи фізичного виховання студентів (історико-методологічний аналіз) : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту / С. П. Козіброцький. – Львів, 2002. – 16 с.
3. Сабіров О. Здоров'я студента як національно-культурна цінність в освітньому євроінтеграційному просторі / О. Сабіров // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – № 2 (6). – С. 16–21.

Анотація

У статті проаналізовано зміст та структуру нормативного забезпечення фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів України впродовж ХХ ст. Аналіз документів нормативного забезпечення фізичного виховання студентів дав підставу виділити чотири періоди їх розвитку, зумовлених соціально-історичними, військово-політичними, економічними, загальноосвітніми й культурними умовами відповідного часового відтинку історії. Це, зокрема, такі періоди: 20–30-ті роки; 40–60-ті роки; 70–80-ті роки ХХ ст. та сучасний пострадянський період. Кожен із них мав свої характерні особливості, пов'язані зі стратегічними державними завданнями, які ставилися загалом перед галуззю фізичної культури. Так, у 20–30-х роках ХХ ст. воно мало виражену військову спрямованість. У 40–60-х роках відбувається поглиблення військової спрямованості комплексу ГПО. У 70–80-х роках поряд із військовою нормативне забезпечення починає набувати спортивної спрямованості, уперше наголошується на проблемі покращення здоров'я населення та виділяються оздоровчі завдання. У 90-х роках нормативне забезпечення фізичного виховання має всі риси спортивної спрямованості. Сьогодні немає нормативних документів, які б регламентували роботу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: нормативні основи, студенти, фізичне виховання.

Владимир Файдевич, Сергей Козиброцкий. Особенности и направления формирования нормативных требований по физическому воспитанию для студентов вузов Украины. В статье проанализированы содержание и структура нормативного обеспечения физического воспитания студентов высших учебных заведений Украины в 70–80-х годах XX в. Анализ документов нормативного обеспечения физического воспитания студентов позволил выделить четыре периода их развития, обусловленных социально-историческими, военно-политическими, экономическими, общеобразовательными и культурными условиями соответствующего временного отрезка истории. Это, в частности, следующие периоды: 20–30-е годы 40–60-е годы 70–80-е годы XX в и современный постсоветский период. Каждый период имел свои характерные особенности, связанные со стратегическими государственными задачами, которые ставились в целом перед отраслью физической культуры. Так, в 20–30 годах XX в. оно имело выраженную военную направленность. В 40–60-х годах происходит углубление военной направленности комплекса ГТО. В 70–80-х годах наряду с военной направленностью нормативное обеспечение начинает приобретать спортивную направленность, впервые отмечается проблема улучшения здоровья населения и выделяются оздоровительные задачи. В 90-х годах нормативное обеспечение физического воспитания имеет все черты спортивной направленности. В настоящее время отсутствуют нормативные документы, регламентирующие работу по физическому воспитанию в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: нормативные основы, студенты, физическое воспитание.

Volodymyr Faidevych, Serhiy Kozibrotkiy. Characteristics and Trends of Forming Regulatory Requirements for Physical Education for High School Students in Ukraine. In the article it was analyzed the content and the structure of the normative support of physical education of students at Ukrainian higher educational institutions in 70–80s of the XX century. Analysis of regulatory documents provide physical education of students allowed to distinguish four periods of development, due to socio-historical, political-military, economic, educational and cultural conditions of the relevant time period of history. These in particular are the following periods: 20s-30s, 40s-60s, 70-80s of the XX century and modern post-Soviet periods. Each period has its own characteristic features associated with the strategic objectives of the state which were set by the industry in general physical education. So in the 20's and 30's of the XX century it had a pronounced military orientation. In the 40's - 60's is characterized by deepening of military orientation set by the TRP. In the 70's and 80's along with a military focus regulatory support is beginning to take a sports orientation, first noted the problem of public health and health problems stand out. In the 90 years of regulatory support physical education has all the features of sports orientation. Present days are characterized by lack of normative documents regulating the work of physical education in higher education institutions.

Key words: regulatory framework, students, physical education.